Народна библиотека
СР Србије
195/ц
Вида Субриловић
Купанија Сарајево
1 ПРИМЕРАК
1 ПРИМЕРАК

Poštarina plaćena u gotovu

ŽENSKI POKRET

ORGAN ALIJANSE ŽENSKIH POKRETA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

Broj poštneg čekovnog računa: 53.191
Administracija: Knjeginje Ljubice 1.

Urednici: ALOJZIJA ŠTEBI DARINKA STOJANOVIĆ

Beograd, 15 novembra 1931
BROJ 21—22 GODINA XII

Vlasnik za A. Ž. P. MILICA DEDIJER

Izlazi 1 i 15 u mesecu. — Godišnja pretplata: 48 din. Za inostranstvo 60 din. — Primerak 2 dinara

Teški gubici

Ove godine zadala je smrt našim redovima tri teška udara, izgubili smo tri vredne, ubedene feministkinje. Za naš mladi još neučvršćeni pokret takvi gubici znače veoma mnogo, jer je broj žena koje imaju hrabrost da uzimaju na sebe pored dužnosti u porodici i zvanju još dužnost da se zalažu za jednu nepopularnu ideju veoma mali. One su bile na svakom poslu — kao majke i supruge, kao učiteljice i kao radnice u našem pokretu — svesne do potpunosti odgovornosti, koju uzimaju na sebe. To znači u ovo doba, u kome prevladuju površnost i sebičnost, vanredno mnogo.

———

U rano proleće napustila nas je

Katarina Ognjanović, predsednica Ženskoga pokreta u Kragujevcu. Kad se organizovao godine 1920 u Beogradu »Ženski pokret«, ona je bila prva iz unutrašnjosti koja se zainteresovala za ideju feminizma i polagano je pristupila formiranju sličnog društva u Kragujevcu. Katarini Ognjanović život nije bio lak. Rano je ostala udovica sa dvoje dece i morala je kao učiteljica da zaraduje hleb deci i sebi. A ipak je pored ove dvostruke dužnosti uspela da posveti jedan deo svoga vremena propagandi za našu ideju.

Njena telesna konstitucija nije bila jaka, ali ona se na to nije mnogo obazirala, jer joj tolike dužnosti koje je sve volela iz dubine duše nisu dopuštale da misli na sebe. Iz svake njene kretnje izbijala je energija, svaka njena reč je bila promišljena i na mestu. Smrt je došla iznenada — ni ona joj nije dala da se pre odlaska za uvek malo odmori i da uživa žetvu, koju je spremala toliko godina u svojoj porodici i javnosti.

———

Kad su nad Beogradom palili zraci sunca svom jačinom, sagorelo je srce

Jele Ivanović, upravne članice Ženskoga pokreta u Beogradu. Ko nije poznavao ovu vedru, neumornu ženu? U svima delovima naše zemlje imala je prijatelje, svuda gde je trebalo pomoći, ona se našla na poslu. Za organizaciju učiteljica, gde je bila potpredsednica, zalagala se najviše, u Oblasnom odboru Podmlatka Crvenog Krsta za Beograd bila je pretsednica, u Ženskom pokretu oduševljena radnica. Gdegod je bilo potrebno probijati led za ideju feminizma, ona je bez bojazni pošla da izvrši taj težak zadatak. Kao predavač koji je umeo dati našoj ideji popularno tumačenje, bila je veoma omiljena. Na zborovima učiteljica je neprestano bodrila i davala impuls za rad, na sastancima Jugoslovenskog ženskog saveza umela je da oduševi žene iz svih krajeva.

I Jela Ivanović je bila vredna i čestita supruga i majka, i dobra učiteljica. U harmoničnom braku, u srećnom porodičnom životu je bio izvor njene istrajnosti u radu, njene delatnosti za napredak naših žena, izvor čist i jak.

———

U prve mirne dane ove jeseni, kad je počela priroda da se sprema za odmor, otišla je ka večitom odmoru

Lucija Persoli, pretsednica Ženskoga pokreta u Varaždinu. Kad smo čuli za njenu smrt bila nam je ta vest toliko u protivnosti sa celim bićem ove vanredne žene da nismo mogli verovati u njenu istinitost. Pobudena radom Ženskoga pokreta u Zagrebu, ona se čistim i velikim oduševljenjem prihvatila teškog posla da organizuje u malom gradu Ženski pokret, i ako je bila zauzeta na sve strane — u porodici, školi, socijalnom radu. Njoj nova muka nije zadavala teške brige, jer se mučila kroz ceo život, stvarala i radila u teškim prilikama. Neiscrpnim idealizmom je počela rad koji je doneo njoj i nama svima divne uspehe. Čvrsto je organizovala Ženski pokret u Varaždinu, pridobila za nj članice i iz okoline, istupala za našu borbu na predavanjima i u debatama, pisala članke, čitala i usavršavala se kao feministkinja. Pored toga ona nije zaboravila decu Varaždina, kojoj je stvorila uzornu prehranu i bila joj prava majka. Njen poslednji put u Varaždinu pokazao je koliko je ona značila za Varaždin, koliko su je poštovali svi krugovi.

Lucija Persoli

Pre dve godine kad je izgubila svog bračnog druga, s kime je delila sve muke, ona nije klonula, i ako je na njenoj brizi ostalo dvoje nezbrinute dece. Produžila je rad na celoj liniji, gde joj je bio ranije njen suprug najvernji pomoćnik, teški gubitak je udvostručio njeno požrtvovanje. Svuda je stigla — da spremа kuću, da odgovara svojoj dužnosti u školi, da prireduje koncerte, da vodi decu na letnji odmor, da nahrani školsku decu, da organizuje predavanja za Ženski pokret i Pučko sveučilište, da dolazi na naše sastanke, da agituje za naš pokret. Žena kao što je bila Lucija Persoli ne pojavljuje se svakog dana, ona je bila jedna vanredna pojava u našim redovima. I ako joj sudbina nije bila naklonjena, ona je bila ipak uvek raspoložena, bez pesimizma je pošla svojim putem. Govorila je malo, jer od rada nije stigla da se razmeće rečima.

———

Društvo je izgubilo sa Katarinom Ognjanović, Jelom Ivanović i Lucijom Persoli savesne majke, bezprekorne učiteljice i nesebične radenice. Njihov gubitak je težak, jer je njihov rad bio veliki za koji im kažemo jedno duboko i iskreno — hvala.

Ko će na njihovo mesto?

XV Konferencija Internacionalnoga Biroa Rada*)

Na ovogodišnjoj konferenciji I. B. R. održanoj od 27 maja do 18 juna t. g. bila su stavljena tri pitanja: 1) Utvrđivanje doba starosti za uposlavanje dece u neindustriskim predузećima; 2) Radno vreme u uzetjenim rudnicima; 3) Delimična revizija konvencije o zabrani noćnog rada žena.

Rad I komisije.

Velika ekspoatacija dečje radne snage, koja se narročito jasno poče la iskoriščavati za naglim razvitkom industrije, bila je predmet interesovanja I. B. R. još od početka njegovoga rada. Do sada su donete tri internacionalne konvencije kojima je zabranjeno uposlavanje dece pre 14 godina starosti u industrisikim predузećima, u poljoprivredi i u pomorstvu. Ali, kako je ostalo još veliko polje rada, za koje ne postoji nikakvo regulisanje, i gde je ekspoatacija dečje radne snage još uvek velika, pošto u većini zemalja ne postoje nikakvi zakoni, koji tome stoje na putu, I. B. R. ispoljio je potrebu da se jednom novom konvencijom regulište uposlavanje dece u svima predузećima, koja nisu oovuhvaćena gore navedenim konvencijama. Ovaj predlog I. B. R. bio je jednogласno prihvaćen od strane svih država, a kolико je interesovalo vladalo za ovo pitanje, najbolje se oprtana u tome, što je broj Vladinih pretstavnika u Komisiji, koja se bavila ovim pitanjem, morao biti dvostruko povećan, no što je to prvobitno bilo predviđeno.

Prema uređenju I. B. R., ovogodišnja diskusija ovoga pitanja imala je samo za zadatak da tačno procени potrebu donošenja nove konvencije, da utvrdi glavne tačke, koje su od naročitog interesa, da se ispitaju, kako bi se do idućе godine mogla jasno procenити opšta situacija, utvrditi obim i metode za regulisanje ovog socijalnog problema.

Dvojaki su motivi, koji nalažu rešenje ovoga pitanja: socijalni i ekonomski. Ekspoatacija dečje radne snage još od davnina je izazivala revolt socijalno i humano nastrojenih društvenih elemenata. U industriskim centrima ova ekspoatacija je dostigla vrhunac, i stoga je objašnjiva pojava, da se i javna zaštita dece probutno javlja baš y tim centrima. Ona je prvo ty postala bitna potreba, i ulazi y delokrug rada javnih organa, kao jedna dužnost od prvokaspoasna značaja.

Ali, ne samo humana i socijalna osećanja jednoga naroda, već i njegovi bitni ekonomski interesi zahtevaju, da se zaštiti moralni i fizički razvitak detета. Ne zaštititi decu i omladinu, znači upropastiti najmoćniji ekonomski faktor jedne nacije, ubiti y koreno njegovu radnu snagu. Ali, radnička klasa gleda y zabrani prerano uposlavanja dece i jedan izvor za smanjivanje velikoga zla, koji pritiskuje radničku klasu y celome svetu, usled ogromne nezaposlenosti. Stoga su oni zahtevali najšire mere y ovome pogledu, uverени da će uklanjanje dece iz posla, otvoriti mesta za uposlavanje zrele radne snage.

Iako je y komisiji, koja se bavila ovim pitanjem, lako postignuta potpuna jednodušnost y pogledu apsolutne zabrane uposlavanja dece do jednog utvrđenog izvesnog doba starosti, nije bilo tako lako saglasiti se do koje godine ta granica treba da se utvrdi. Y principu je prihvaćeno 14 godina, doba starosti koje ograničava uposlavanje dece y trima napred navedenim konvencijama, smatrajući tu granicu kao potreban minimum za nesmetan fizički i moralni razvitak dece. Od ovoga principa, ipak je traženo otstupanje y izvesnim priliakama, pod izvesnim okolnostima i sa neke lakše posloviе, iz razloga, što y mnogim zemljama nije sprovedena obavezna nastava za sveu decu do 14 godina, na čak gde je to zakonom i predviđeno, potrebno je doista vremena da se i y život sprovede, c obzirom na ogromna materijalna sredstva koja cy za to potrebna. Stoga je smatrano da otstupanje od principa utvrđivanja doba starosti iz 14 godina može y izvesnim okolnostima, koje treba ispitati, biti manje škodljivo za moralni i fizički razvitak detета, no što my može škodити život bez nadzora, izloženi ryabavu utitaju ulice, kao što je to najvećih slučaj ca decom radničke klase, tamo gde ce godine za obavezny školsku nastavu ne poklapaju ca godinama za primaće dece y privredne radove.

Poredi ovoga, skrenuta je pažnja na izvesne posiviе, koji ce smatraju naročito škodljivi za decu, y pogledu njihovoг moralnoг i fizičkoг razvitka, kao n. pr. ulična prodaja, služba po kafanama, mnogobrojnim javnim lokalima itd. Ta uposlenja ne bi smela biti dostupna omladini do izvesnoг starijeг doba, koje je ostalo da ce y utvrdi idućе godine, pri savrđnoj diskusiji po ovome pitanju, posle iscrpne studije celokupnoг problema y toku ove godine.

Rad III komisije

Treće pitanje — delimična revizija Vašingtonske konvencije o zabrani noćnog rada ženama — bilo je predmet veoma velikoг interesovanja. Kako je ovo bio prvi slučaj, da je predi konferenciju stavljen zahtev revizije jedne konvencije, pitanje je bilo dvostruko interesantno: kako ca socijalne tačke gledišta, tako i y pogledu čisto pravnih posledica, koje bi nastupile ako ce revizija prihvati.

Nije tražena nikakva izmena y suštinni samoga principa već cy izmene bile tražene radi lakše primene ihene, i to y dvema tačkama: 1) priznajući potpuno potrebu principa zabrane noćnoga rada za žene, belgiska kvada je samo tražila da ce omogući, da ce y izvesnim priliakama doba pod kojim ce podrazumeva noć, (utvrđeno prema Vašingtonskoj konvenciji između 22 ч. i 5 ч.) y izvesnim zemljama może smatrati od 23 ч. do 6 ч.; 2) pošto Konvencija ne izra-

*) Izvod iz članka objavljenoг y „Životu i Radu", sveska 48. god. IV, knjiga VIII.

жава експресивно, да се забрана ноћног рада за жене односи само на раденице, то је влада Велике Британије тражила измену у томе смислу да се дода један став, који ће јасно изразити, да се та забрана не односи на функционере управних места у предузећима и оних места, за које је потребна нарочита стручна виша наобразба. Појава великог броја жена, инжењера, хемичара, лекара и т. д. запослених у многим предузећима, захтева потребу да ова конвенција, која је у истини имала за циљ само заштиту жене - раденице, не погоди и оне, за које примена ове заштите може имати само негативне последице.

Жучност, са којом су раднички делегати иступили у дискусији, да се одупру свакој ревизији, јасно је испољавала да се у њиховом одлучном отпору крије нешто више, но што је противност према траженим изменама, нарочито према другој, која је чак у неколико земаља већ и спроведена, на основу либералније интерпретације Вашингтонске конвенције, против чега се радничка група ни мало не буни. Отпор радничког је био овде чисто принципијелно противу сваке ревизије уопште, из бојазни преседана, отпор који се по други пут појављује истом јачином. Први покушај за ревизију Конвенције о осмочасовном раду, био је изнет пред Савет И. Б. Р. и тамо је пропао, овај други, који је изнет пред Конференцију, имао је исту судбину, јер, иако је већином гласова ревизија била прихваћена, није постигнута већина од две трећине, и ревизија је одбачена.

Овакав исход ствари, са наше тачке гледишта, не може бити задовољавајући. И као искрене присталице најширег заштитног законодавства, не бисмо се могли сложити са принципиелном опозицијом према свакој ревизији, и ако је бојазан да се ревизијом не погоршају већ постигнути резултати, донекле оправдана. Свака ревизија, која означава потребу новог времена — јер десет година је у данашње доба веома велики размак и може показати огромне промене у напретку живота — ревизија, која проистиче из нових потреба и коју захтевају нове појаве, а не означава никакву штету за радничку класу, мора се прихватити. У супротном, то може бити баш разлог, да се конвенцији не приступи, или да је се државе, које су јој већ приступиле, по истеченом року одрекну.

Поред осталих тачака, на дневном реду, извештај генералног секретара г. Алберта Томе, сваке године је једна од најривлачнијих тачака. Оно што се често пребацује као неуспех И. Б. Р. јесте да је данашња економска криза била право изненађење за И. Б. Р., који баш има за задатак да је предвиди, спречава и лечи. Зна више, многи критичари сматрају, да се И. Б. Р. показао потпуно немоћан да је сузбија. Г. Алберт Тома је стога желео да се у своме извештају дотакне тих замерки, и извештај је дао повода дугим говорима, многобројних говорника, који су сви без разлике гледали да од своје стране укажу на узроке светске кризе, која тако тешко притискује економски и социјални живот народа и покушали да предложе мере за њено сузбијање и лечење. Али нам изгледа да најсигурнији пут, којим треба поћи у циљу спречавања да се она не погорша и у циљу отклањања могућности да се она понови у тако јакој форми, јесте баш онај пут, који је наговестио у своме говору белгијски делегат рекавши: „По моме мишљењу, целокупно питање, које нас занима, јесте највише питање морално. Речено је да треба тражити жртве од стране капитала и од стране радника... Али, знате ли какве жртве је потребно поднети? Треба жртвовати предрасуде, треба жртвовати задње намере; морају се жртвовати извесна егоистичка осећања слепога национализма. И ако ова конференција има прави смисао, ако Лига народа има истински циљ, може ли се замислити да се данас још задржавамо на идеји рата, која је само идеја наслеђена из доба рата? Ми морамо, сваки са своје стране, жртвовати наше непосредне прохтеве, наше свакодневне зараде, у корист једне богатије будућности, много плодније и много пространије. И ако је истина да се данас налазимо на ивици пропасти, онда морамо знати поднети и жртве, које су сразмерне опасности, у којој се налазимо."

По нашем мишљењу, то је пут којим морамо поћи, пут који једини може довести до циља, јер без коренитог моралног препорођаја данашњега друштва, не можемо очекивати истинско побољшање општих животних услова.

На крају да напоменем, да је једна од карактеристика ове конференције била и велики број жена, који је на њој учествовао. Иако број 28, колико је било женских претставница међу члановима делегација, не означава, сам по себи, никакву велику цифру, он релативно означава приличан напредак, пошто је број досадашњих женских ученика обично био двапут мањи.

Да ли су оправдана очекивања оних, који верују да ће јаче учешће жена у јавном животу народа снажно помоћи у погледу моралног друштвеног препорођаја, и убрзати да ток међународног живота пође другим правцем — остаје да нам будућност на то питање да одговора.

Београд **Милена Атанацковић**

Nov položaj žene v Španiji

Takorekoč čez noč so dobile žene v Španiji popolno enakopravnost z moškimi. Za enkrat je njihova enakopravnost uzakonjena, v praksi jo ima šele neznatno število žen, samo tiste bojevite predhodnice novega časa, ki se niso utopile v prejšnjem mraku reakcionarnosti in so bile toliko pogumne, da so premagale fatalistično dremanje.

Nova ustava Španije garantira obema spolama popolno enakopravnost pred zakonom: vsi državljani stari nad 23 let imajo pasivno in aktivno volilno pravico; vsi imajo pravico na vse državne službe. Ustava ima dalje določbo, ki pravi, da mora biti zgrajena družina na enakopravnosti obeh soprogov in da je družina pod zaščito države. Zakon (brak) je po ustavi ločljiv in to iz sledečih razlogov: ako zahtevata mož in žena sporazumno ločitev, ali ako zahteva ločitev samo eden, ki pa mora utvrditi svoje zahteve z važnimi vzroki. Po ustavi so dolžni starši skrbeti za telesno in uševno dobrobit dece. Izpolnjevanje te dolžnosti nadzoruje država. Nezakonska deca je popolnoma izenačena z zakonsko v pogledu vseh pravic in dolžnosti. Država je vzela na sebe dolžnost, da zaščitava materinstvo in mladino.

Žene v Španiji so dobile mnogo. Ker so pa pravice in dolžnosti v najtesnejši zvezi, jih čakajo težke, morda pretežke naloge. Izpolnevati dolžnosti, ne samo po besedilu zakona, nego v duhu zakona, je že težko, a še mnogo težje je, da se upotrebljavajo pravice tako, da je v skladu z dolžnostmi. Ako bo ženam javna kritika naklonjena, to je da bo blagohotno opozorila na napake in hkratu svetovala zdravilo, pot k pravi enakopravnosti jim bo s tem mnogo olajšana; ali v primeru, da bi javna kritika zamenjala svojo dvojno ulogo kritika in svetovalca z ironičnim zasmehovanjem in omalovažavanjem žene, potem so pred njimi težki boji.

II интернационална конференција за социјални рад

Године 1928 одржала се у Паризу I интернационална конференција за социјални рад која је дала веома лепе резултате. Ти резултати нису се толико показали у дебатама, колико су се показали у извештајима, које је конференција штампала после свога рада. У тим извештајима изнесено је пре свега законодавство и организација социјалнога рада за 19 европских земаља и 51 извештај о појединим гранама социјалнога рада. Поред тога конференција је издала први пут интернационалну библиографију о социјалној опскрби из шест земаља.

На првој конференцији сјајно се документовала воља преко 2000 социјалних радника за интернационално зближење на подручју социјалнога рада. 42 земље, 32 владе, 29 националних друштава Црвеног Крста били су заступљени године 1928 у Паризу. Сви су показивали искрену тежњу за што тешње сарађивање. На првој конференцији показала се као највећа сметња преобиман програм са сувише различитих питања. Тај недостатак жели припремни одбор, коме стоји на челу Др. Алиса Масарикова, потпомоћи на тај начин што спрема за II конференцију много мањи програм и што већ сада публикује расправе о појединим питањима. II конференција имаће следећи програм:

Главна тема: **Породица и заштита.** Ова главна тема дели се на следеће тачке:

1. Породица као предмет и ослонац социјалног рада.
2. Пропадање породичног живота као узрок индивидуалне невоље.
3. Социјална помоћ породици као задатак заштите и социјалне политике.

У пет комисија расправљаће се теме из следећих грана:

1. Слабо здравље као узрок пропадања породичног живота.
2. Економске прилике као узрок породичне беде.
3. Абнормални састав породице и пропадање породице као узрок слабог успеха васпитања.
4. Заштита породице помоћу социјалног осигурања.
5. Заштита породица страних по даника.

II конференција вероватно ће се одржати од 11—14 јула 1932. г. у Франкфурту.

Др. Ксенија Атанасијевић:

Религијска и филозофска подлога пацифизма

— Свршетак —

Верујући да је француска револуција утрла пут за боље и хуманије односе између народа, **Кант** је, на самоме измаку XVIII века, објавио свој спис Zum ewigen Frieden, Ein philosophischer Entwurf **(О вечноме миру, Један филозофски нацрт).** Као мото овоме спису, метнуо је, прво, следећи духовит и истинит став енглеског филозофа, емпиричара **Хјума:** „Кад видим сад народе у рату једне против дру гих, чини ми се да гледам две пијанице што се моткама туку у порцеланској радњи. Они не само да имају дуго да се лече од убоја што су један другоме задали, него још морају да плате и сву штету коју су направили." Као други мото, Кант ставља **Хипелове** речи: „Свака заблуда има своју школу, свој аудиторијум. Ниједна не може тако да се премаче, као идеја о рату. Доиста! окречени гроб."

У своме спису, Кант сматра да сам ум прокламује стање мира као апсолутну дужност. Кенигсбершки филозоф обележава да се садашње државе налазе у скроз неморалноме стању борбе. Рат је оправдан само у случају кад једна држава брани свој опстанак; међутим, рат би могао да се избегне, кад би се у свима државама остварила идеја о праву народа, и кад би све оне постале способне да склопе савез који би имао да мирним путем решава њихове расправе. Тај савез могле би сачињавати само државе где воља народа одлучује о питањима спољне политике. Грађани тих држава осећали би пријатељски једни за друге. На тај начин остварио би се, на још увек врло далеке крају светске историје, вечни мир међу народима, који Кант сматра за највише политичко добро и за крајњи циљ права народа.

Скоро све појединости Кантовога делца о миру послужиле су, теоријски, као дословни узор за прогласе пацифистичких установа садашњости; нажалост, оне нису приведене у дело, јер њих данас не оживотворава дух истинитог убеђења кенигсбершког филозофа.

Хердер, у једноме своме особито луцидноме писму, представља рат као најјезовитију од несрећа што сналази људски род. Он каже: „Кад није изнуђена самоодбрана..., рат је нечовечно, горе него животињско поступање, ... а братиоци рата, страшнији него он сам, јесу болести, болнице, глад, куга, отимање, насиље, пустошење земаља, подивљавање душа, разоравање породица, итд."

Насупрот мишљењима наведених верских оснивача и филозофа, који су одушевљено развијали теорије о миру, било их је који су, у супротноме смеру, образлагали доктрине како је човечанству, по природноме определењу немогуће да изађе из пакла непрестаног сукобљавања. Неки од њих су ишли до вивице своје неморалне заслепљености, па су тврдили како је рат свет, јер се њиме остварују неке тобож тајанствене намере провиђења. Тако је **Де Местр,** посматрајући како народи стално грцају у неизлазностима ратних окршаја, сво рио чудовишну језуитску концепцију да Бог ужива кад се пролива људска крв, због тога што је она средство којим човек, преко испаштања, достиже пречишћеност. Кад се ратовање тумачи позивањем на трасцедентне и човеку несхватљиве намере једнога врховнога и свеблагога бића, онда такву интерпретацију не само да треба одбацити као невероватну, него и као одвратну и циничку.

Ни **Волтер** није мислио да се миљубиво учење Опата Сен-Пјера може остварити. Добар познавалац човекових недостатака, кад кога је хладно опсервирање било далеко претежније од душевности, Волтер је држао да је трпељивост највеће добро што се међу људима може остварити: све даље тежње остају чисте утопије.

Има заступника рата што разлажу да он диже морал код људи, да потстиче њихове врлине и енергију, док их мир размекшава и слаби. Само ови учитељи крвављења заборављају да набраја оне пороке што рат претпоставља, и даље развија, као што изостављају и да изнесу какво морално расуло он оставља после себе.

Посматрајући само спољашње по јаве историје света, **Хегел** је стао на страну рата, и изрекао површну формулу да рат, тобож, спречава стагнацију народа.

Ниче иде до крајњих граница у потврђивању Дарвинове идеје о борби као нормалноме и нужноме стању живих бића. У својој трагичној антихришћанској застрањености, он подвлачи да се вечито сударање између народа, као и између људи, ни на који начин не може обуставити, и да је срећа што је тако, јер борбе и ратови подижу животну и стваралачку снагу човекову **(Људско, одвише људско,** § 477). „Култура не може да се лишн страсти, порока и злости," каже он.

Дакле, сем теоретичара који су проповедали потребу стишавања непријатељства и мирнога решавања омразе између народа и људи, било је и других, који су грубо одузимали човечанству наду да ће се икад ослободити најгоре невоље од које пати. А ми још нисмо наводили многобројне изјаве разних политичара који су, најчешће софизмима или пустим декламацијама, покушавали да оправдају своје самовласне поступке што су народе бацили у јаде ратова.

Можда би, као утешна прогноза за будућност, могла да послужи

Ženski rad izvan kuće i dvostruko zvanje žene

Za predašnjih vremena t.j. prije 50 godina, uvaživiši prilike našega naroda i naših krajeva, što uostalom vrijedi bar u glavnom i za ostale narode Evrope, bilo je 95% udatih, a samo 5% neudatih žena. Ovih 5% neudatih žena pretstavljalo je tako malen broj nezbrinutih žena, da nije nastao nikakav problem o njihovoj sudbini. Ove su neudate žene živjele u bližim ili daljim rodbinama, jer ishrana pojedinca nije prije 50 godina značila onaj potrošak, što ga znači danas; — ili su živjele od utednja svojih roditelja, jer su ljudi nekoć mogli — doduše laganom i dugotrajnom štednjom — steći mali kapital, što je u današnjici mnogo teže, u mnogim slučajevima nemoguće, jer je današnja zaslužba toljka, da jedva pokriva potrebe, a još češće i nedostaje za najrpimitivnije potrebe; — u nekim državama bile su određene stavke u budžetu za pripomoć starijim nezbrinutim devojkama; — a najmanji broj žena, tako neznatan broj, da se te žene nije ni zamijetilo, radio je u trgovini ili obrtu.

Posljednjih 50 godina prilike su se počele mijenjati, a zadnjih 20 godina tako su se duboko izmijenile, da su nastali novi i teški problemi time, što su žene ušle u sva zvanja i sve pozive.

Promotrimo li razloge tom zaposlenju žena, naći ćemo u glavnom dva kompleksa razloga.

1. Danas je postotak neudatih žena ne 5% kao kod naših baka, nego 50% i više, i to u svim državama Evrope. Prema statističkim podacima gotovo svih država svijeta postoji daleko veći broj žena nego li muškaraca. Od čega da žive te žene? **Udati se ne mogu, živjeti moraju.**

Kruta nužda natjerala je žene bez razlike na društveni položaj na rad. Nisu to željice i hirovi ženski, kako mnogi vole prikazivati ulaz žene u rad, nego taj ulaz diktira tvrdi i teški današnji život, koji ne poznaje više nekadanje romantike, kavalirstva i obzira prema ženi. Realni današnji život tretira ženu samo **kao brojku** isto kao i muškarca: nameće joj iste, a kad je i izvan kuće zaposlena, i veće dužnosti. Međutim, kad dolazi do izbora između muškarca i žene za uposlenje t. j. do prava na rad, onda se ženski radnik ne prima, jer je žena. Dakle dužnosti jednake, katkada veće, a prava nikakova. Tu ulazi feminizam sa svojom borbom nastojeći popraviti, olakšavati, ublažiti taj teški put do rada, koji je u vjerovan krutom ekonomskom nuždom života.

2. U historiji nailazimo u svim vijekovima na žene, i ako na mali broj, koje su tako živo željele raditi na ma kojem domenu ljudskog zaposlenja, da su često uz najveće žrtve i napore prodrle jaki zid tradicionalnog shvaćanja, razvile svoj rad na području obrta, industrije, nastave, umjetnosti itd., sebi na zadovoljstvo a ljudskom društvu na korist. Ako nastojanje ovih žena za uposlenjem nije uspjelo, morale su takve žene krenuti tradicionalnim putem i udati se. Te žene, koje je srce vuklo na drugo polje rada, nisu mogle vršiti dužnost žene i majke s onom vedrom harmonijom, koja je prvi uvjet zdravoga braka i bez koje je brak pust i prazan.

Slučajevi zaposlenja žena u prošlosti bili su sporadični. Za vrijeme rata morale su se žene od nužde prihvatiti svakoga rada. Žene su radile poslove na takovim područjima, za koje se nikad ni pomisliti nije smjelo ni moglo, da bi žene bile kadre obavljati ih. Žene su obavljale teške poljske radove, koji zahtijevaju najveću izdržljivost kao pluženo, košenje i dr., obavljale naporne i odgovorne službe bolničarki radeći često bez odmora dane i noći, bile zaposlene u tvornicama municije itd.

Ali i mimo rada u ratu, gdje su žene pokazale mnoge sposobnosti, a same osjetile zadovoljstvo nad radom, ima u posljednjih 30 godina sve veći broj žena, kojima je rad izvan kuće **životna potreba**, živa i jaka želja. Tko smije ženi osporiti pravo na rad? Jedan od principa feminizma jest, da **svaki čovjek, bio muškarac ili žena, ima pravo na rad.** To se pravo na rad ne može i ne smije nikome poreći. To pravo na rad ima svatko bez obzira na svoje materijalno stanje. Često se čuju krivi i jednostrani sudovi, da žena, koja živi u materijalno sredenim prilikama, nema prava na rad. Tko je kada zamjerio povoljno situiranom muškarcu, što vrši bilo činovničko zvanje bilo koju slobodnu profesiju ili koji obrt? To nije još nikome palo na pamet. Štaviše, svijet gleda s nekim omalovažavanjem na muškarca, koji provodi život u neradu. Eto — tamo gdje se muškarcu zamjera nerad, tamo se ženi u istom položaju zamjera rad. Čudnog li mišljenja!

Dakle u jednu ruku **kruta nužda,** a u drugu ruku **živa potreba** za zaposlenjem jesu onaj movens, koji vodi ženu na rad izvan kuće. Tko zamjera obim ovim radnim tipovima žena rad, taj, ili je slijep kod očiju ili svjesno neće da prizna, da je rad žene nužna posljedica današdjeg ekonomskog stanja. Svijet se nakon rata začudnom brzinom snašao u ogromne izmjene tehnike, industrije i obrta i novih naziranja na svijet i život. Samo s izmijenjenim mentalitetom žene, koji su uvjetovale samo životne potrebe, neće da se veliki dio svijeta sprijatelji.

Jedna se zamjerka često čuje i ponavlja, naime da žene rade iz „luksuza« i da preuzete dužnosti vrše površno. Izbrojite među manuelnim i intelektualnim radnicama one, koje rade ne iz nužde, ne iz unutarnje potrebe, već za svoj luksus, — pa ćete izbrojati jedva 1%. A ako žene preuzete dužnosti ne obavljaju zdušno treba da se zamijene savjesnijim radnicama, — isto dakako trebalo bi postupiti kod muškaraca! Kod namještanja radne sile trebalo bi uopće da odluči **kvaliteta,** a ne spol radnika, kod jednake kvalitete trebalo bi da odlučuju momenti kao starost, potreba izdržavanja veće porodice, mogućnost druge zarade i sl.

Nakon sveg ovog razlaganja vrlo je jednostavan odgovor na pitanje: može li žena vršiti dužnosti u kući kao majka i kućanica — i izvan kuće kao manuelna ili intelektualna radnica? Po svom primarnom poziv ena treba da bude mati. Ali u današnje vrijeme veliki postotak muškaraca ne, može smoći toliko, koliko je potrebno za život porodice. Žena mora jednako zarađivati, **da omogući porodični život.** Drugoj je ženi životna potreba, da uzą svoje po prirodi dodijeljene dužnosti vrši i neki drugi posao. **Ova nužda, odnosno ova potreba za radom daje ženi energiju, da sviadava jedan i drugi poziv.** Svakako se mora priznati, da dvostruki poziv stavlja velike zahtjeve na ženu: sposobnost raspodjele posla, otporne živce, zdravu tjelesnu konstituciju i — last not least — mora vladati u takvoj porodici istinski i srdačni sporazum.

Veliki broj današnjih brakova, u kojima je žena ili manuelna ili intelektualna radnica, a koji se broj svakim danom sve većma množi, dokazuje, da je žena kraj zdrave konstitucije i otpornih živaca kadra izvršivati oba poziva. Nove prilike, društvene, socijalne i ekonomske dovele su ženu u taj položaj. Taj je položaj nesumnjivo težak. Slaba žena neće izdržati napore dvostrukog zvanja. Ona će podleći. Zdrava žena afirmirala se u dvostrukom zvanju. Hoće li se žena očeličiti u tom radu, a športovi stvaraju za to najbolje preduvjete, ili će biti štete za njen organizam i za buduća pokoljenja, ne može se još danas reći. To će pokazati budućnost.

Zagreb **M. G.**

Odložen kongres Internacionalne Aliance za žensko volilno pravico

Internacionalna Aliansa za žensko volilno pravico je sklenila: „Predsedništvo Internacionalne Aliance javlja, da je moralo, žal, vsled ekonomskih razmer v celem svetu odložiti 12. kongres, ki bi se moral vršiti v aprilu 1. 1932 v Ateni. Ta sklep je sprejet na podlagi $^{2}/_{3}$ večine organizacij, ki so všlanjem v Aliansi in katerim je bil izročen sklep na glasovanje. (Op. uredništva: Aliansa Ženskih Pokretov je glasovala za kongres). Ker je bodočnost popolnoma nesigurna, se odlaga kongres za nedoločen čas, ali predsedništvo upa, da se bo ekonomski položaj v doglednem času izboljšal in da bo zato mogoče, da se v kratkem nadaljuje s pripravama za kongres."

Josefa Joteyko, istaknuta poljačka naučna radnica psihološkinja

Pred godinu dana izašao je u jednom svesku II, III i IV broj Poljskog Psihološkoga arhiva, koji obasiže oko 200 stranica, a sav je posvećen naučnom radu jedne žene.

Josefa Joteyko umrla je prije dve godine u Varšavi, a pokopana je sa počastima, kakve su se rijetko kada iskazivale jednom naučnom radniku, a još rede ženi. Cjelokupan prikaz njenoga naučnoga rada izašao je tek pred kratko vrijeme, jer je tek posle dužeg prekida počeo opet ponovno da izlazi Psihološki arhiv, kome je ona bila redaktorom i utemeljiteljem. „Teško je bilo da se nade netko, tko će nastaviti posao, kojega je ona tako oduševljeno vodila" veli nova redakcija toga časopisa uvodeći ga ponovno u život. „Budući da vrijednost čovjeka znademo da mjerimo po njegovim djelima, moći ćemo da poznamo, što je Josefa Joteyko za nauku značila. Ona je ostavila i nju i nas, ali još uvijek živi među nama". Nakon njezine smrti bilo je jednom posebnom odboru stavljeno u dužnost, da prikupi sve podatke o njenom životu i da skupi sva njena djela, da se o njima uzmogne donijeti potpuni prikaz. Nije čudo, da je za to trebalo toliko vremena, jer je rad te žene bio toliko plodan, da on u tom smislu čini jedan rijetki izuzetak u naučnom svijetu. Ta je naobična žena dospjela, da za svoga života izda oko dvije stotine i pedeset radova izašlih u posebnim knjigama

---

nesumnjivost da će, y novijem vremenu, pacifističke organizacije množe; tako ce y XIX veku osnivaju y Europi u Americi društva etičko-socijalnoga smera, koja y svoj program uvode, kao jedny od glavnihs tačaka, rad na oddržavanjy mira medju narodima. Slicne ustanove podigntute cy na široj bazi, y nashim danima. Pri ckem tom, one nipak nisu y sstanje da ostvare veoma ozbiljan smer radi koga cy postale: tako, n. pp., na xaškoj konferenciji nije izvršeno opšte razoružanje, a nema beroватnoće nin da he Liga Narodа danashnjice doista rešiti međunarodne sukobe diplomatskom veštinom. Taj neuspeh ce svodi na površninsko dještvo ovih organizacija. Naime ctrap o kojoj govorimo ne unapređuje ce bitno od oneg ili oneg diplomatskog poteza, nego od lečenja korena zla shto postoji y ljudskom odnosima, od oplemenšavanja i ozaravanja čovekove duše, obicno usredsrđenjene na lichne izgleda, a slepe i gluve za sve altrynstichke osvrte.

Trebalo bi, bar y sadashnjosti, da pacifistička ideja ima sa pristalicu svakoga istinski prosvešenoga čovekа koji zna da y rata ne samo hyte zakoni i muze, nego da ce y njemy i njime kochi i svaki čovekova nekiy, kultyrni i nayčni elan. Ovde ce namehe primedba da nauka sveoja najbolja vsavršavanja i izyme stavlja na rasploženje dršavama, i da, na taj nachin, omogyhava da ce y ratovima sve nepoštednije yništavaju čitave mase ljudi.

Pred ovim mychnim izgledom, ne ostaje nam nishta drugo nego da ce tešimo verovaćem, kako he unapređenje ne slepe mehanizacije života, nego eminentno prodyševljene nayčnosti, pripremiti yslove za mir. Jer, prema samome pojmy, progres kultyre imao bi da da buđe poglavito yprayđen yblažavanjy bezobzirnosti i agresivnosti čovekа prema čovekу i narodа prema narodu.

Mi mislimo da ni strahovitogа kruga yzajamnog pregyšivanja i istrebljavanja, čovečanstvo može da ce spase jedino snaženjem filosofskoga i nayčnoga sznanja i jačanjem prayvih religiozних osečanja. Na toj podlozi, chini mam ce da postoje dva puta ka dostizanjy istinski pacifističkoga stanovishta, daleko nadneseno nad bezizlaznoshy gyšenja y sredinama gde sveki čovek i sveki narod ludacki jyri za yttarom sopstvenoga slavoljyblja, nimalo ne mislehi, pri tome, da, sem njega, postoji i ko drugi. Prvi put je transcendentan: njime ce ypuhyje onaj ko je apsolytno izgybio interesovanje za zemaljske događaje, zbog tога shto ih je yposnao kao prazne, beznačajne i nedobrotvorne, i ko ce cas okrenyo nekom vishem religijskom ili metafizičkom principu. Ljydi ovako iscjelenih dyša, otkinyti od ykletosti trđevja y prostoru gde yđaja otimati ne cano svoja prava, nego i svoj opstanak, jesu pacifistichki nastrojeni y najvećoj meri; oni ne zamehy kavgy ni ca kime, i ne primajy poboda za pasrachyvanja ni od koga, jer im nishta od taštih zemaljskih dostigngyha nije ni potrebno. Tako cy prđvi, doista sublimirani miroposci, jedino ljydi potpyno posvehenі kakvom izvanzemaljskome idealu, ljydi koji cy sa yvek prevazishli svet množine i varđivosti.

Do drugoga puta ka ostvarivanjy mira, manje radikalnog ali zato bližer nashem zemaljskome životy, dolazi ce opet pomohy ylakđeha y religijske i filozofske istine. Samo, y ovome slychaju, altryizam je vezan za delatnost y okviry yčestvovanja y zakonima i zbivanjima ovoga sveta. Ljydi, dyboko prožeti istinom kako im je prva dyžnost da osigyrajy sebi i svojim bližnjima mirnyy egzistenciyy, svesno he podizati temelje jedne dyševne etike, čije he prvo nachelo biti nepokosnovenost svakoga čovekа, bez izyzetka. Iz ovakvoga morala proizlazi, kao njegova nyžna posledica, jedna politichka doktrina koja he progласiti da svaka đržava, prostrana isto kao i mala, ima podjednaka prava na samostalan i slobodan život i na neprištešnjeni razvoj. A tek kad kultyra dobije etichko obelježje izvesnyhe opasnosti da ce tehnichki pronalasci okrištđhavajy za yništavanje i istrebljavanje ljydi. Nashe ja yverenje da je samo prosvetlđena svest y stanjy da obyzda egoistichne i otimachke instinkte čovekа i narodа, i da ix yjedinii y zajedničkome radu na opštem dobry. Samo mydrosthy i verom pripitomljeni čovek mohi he da yspostavi, sxodno osvoestvenim mogyhnostima, relativan mir koji, razyme ce, nikad nehe biti neodstyplno poštovan, jer he ce čovekova priroda, mnogo puta, i dalje otimati i ispod kontrole svesti i samilosti. Ali velika he stvar neh biti postignyta, ako ce y budyhnosti bar izbegne po navlađe krvavih i pystoshnih patova, sve ako ce y njoj i ne ostvari onaj od Xrista proponedani idealni mir na zemlji.

Tako he raždanjavanje opako spletenih odnosa/međy ljudskim bićima, pojedinachno i y đrđavama, mohi da ce izbeđe samo pomohy ylađenja y ontoloshke i kosmoloshke bitnosti, i pomohy visokih moralnih orientacija za praktichno postyplanje, ih njih izvedenih. Otyda bi, od pochetka historije do danas, ljydima i narodima daleko manje shtete bilo nanesено, da su ce y đrđavama slyshali savetі yzvishenih prorokа i mydraca. I otyda ce izgledi za budyhnost mogy pobolšati samo ako ce y danima shto nastyplayy poverjyje njima, — pje nekog svima drygima, — jer cy oni jedini i posvrani i osposobljeni da isceleć svet miyom.

Širite „Ženski pokret"

ili u naučnim časopisima poljskim i inozemnim.

Iz prikaza njenoga života i rada, koji je izašao u tom časopisu doznajemo, da se Josefa Joteyko rodila 29 januara 1866 na jednom imanju blizu Kijeva. Nakon što je vrlo brižno školovana u vlastitoj kući, polazi ona na univerzitetske studije u Ženevu i odabire kao svoju struku prirodne nauke. Sa svojom izvanrednom ljepotom, inteligencijom i dobrotom osvaja brzo sve svoje internacionalne drugove i postaje im najboljom drugaricom. Nakon dovršenih studija u Ženevi, polazi u Bruxelles, a zatim u Paris, gdje godine 1896 svršava medicinu. Najviše ju zanima općenita patologija i fiziologija. Doskora napušta taj poziv i bavi se isključivo naukom. U Bruxellesu radi u univerzitetskom psihološkom laboratoriju, a pet godina iza toga postaje mu šefom. Jedan naučni rad izlazi za drugim, i to u to vrijeme samo iz područja fiziologije. Vrlo interesantnih rezultata iznijela je o tome, koji su fiziološki uzroci umoru, osim toga bavi se naročito toksikologijom, elektrofiziologijom i teorijom o kontrakciji mišića. S rezultatima njenog istraživanja slažu se i drugi učenjaci, uvode ih u školske udžbenike, a profesori s njima upoznavaju svoje đake. I strani naučni svijet upoznaje vrijednost njenoga rada. Akademija nauka i Akademija medicine u Parizu, Društvo prirodnih i medicinskih nauka u Bruxellesu izabiru je za svoga člana. Uz to postaje još pretsjednicom belgijskoga Neurološkog društva.

Radeći kao šef psihofizičkoga laboratorija univerze u Bruxellesu, počinje sve više, da se zanima za psihologiju i da izraduje eksperimentalne radove iz toga područja. Kroz 14 godina predaje ona ondje eksperimentalnu psihologiju. Njeno solidno poznavanje prirodnih nauka pomaže joj, da i u psihologiji dolazi do znatnih rezultata. Ona sada i sa psihološkog gledišta ispituje problem umora i ljudskog rada, a zanima se i za psihologiju čuvstava.

Njezina stvaralačka snaga ne očituje se samo u naučnome radu, nego i u sposobnosti, da organizira. Ona je profesor eksperimentalne psihologije i pedologije i direktorica pedaloškog laboratorija, koga je sama stvorila i organizirala. Od godine 1909 organizira ona ljetne tečajeve pod imenom Pedoški seminar, oko kojega se kupe pedagozi iz različitih zemalja. Godine 1912 osniva Internacionalni fakultet za pedagogiju u Bruxellesu, kojim sama upravlja. Od godine 1908 do 1914 redigira časopis Psihološka revija, koji donosi članke iz područja psihologije i pedologije. Njena želja za aktivnim organizatorskim radom ne miruje. 1911 organizira ona prvi internacionalni kongres pedologije u Bruxelesu, na kojem se sastaje 500 učenika iz 20 zemalja. Tu je Poljska prvi put zastupana, kao oficijelni delegat. Kako je sve više privukla na se pažnju inostranstva bude pozvana, da održi nekoliko predavanja u College de France.

Za čitavoga svoga rada u inozemstvu ostala je u kontaktu sa svojim narodom. Gdjegod bila, kupi ona oko sebe poljačke studente, kojima je u svijek spremna pružiti svaku pomoć, tako da se oni uz nju osjećaju kao kod kuće. Kad je Poljska opet natrag zadobila slobodu, vraća se Josefa Joteyko u svoju domovinu. U Pedagoškom institutu predaje pedagošku psihologiju i radi u njemu do godine 1925. I ovdje je umjela, da s neznatnim sredsvima organizira uspješan rad. Osniva Psihološko društvo, koje izdaje Bulletin psihološkoga društva, u kojemu izlaze članci poljačkih psihologa. Nekoliko godina iza toga osniva i redigira Poljački psihološki arhiv, koji donosi članke iz područja teoretske i praktičke psihologije. Kad je Pedagoški institut prestao da radi, poziva je poljska slobodna univerza, da ondje predaje pedagošku psihologiju. Godine 1927 bude pozvana da postane članom Vijeća za zaštitu rada u Ministarstvu rada.

Svrha i cilj života te rijetke žene bila je nauka. Ona joj je služila s najvećim oduševljenjem, ona joj posvećuje čitav svoj život, koji njoj za ljubav provodi u potpunoj čednosti i odricanju. U čitavom njezinom radu osjeća se duboka ljubav za čovjeka i potreba da osvijetli glavne probleme života.

Naučni rad nije mogao da smanji žar njenoga osjećajnog života. Ona je bila puna ljubavi za svoju okolicu, kojoj je uvijek bila spremna pomoći. Svakome, tko god je želio da radi, savjetovala je, kako će svoje nastojanje privesti u djelo, jer joj samoj nije ništa bilo tako tude, kao pasivnost. — Nadarena neobičnom stvaralačkom snagom i nepomućenom svježinom duše, stvarala je ona oko sebe atmosferu, koja je uvijek bila puna vedre težnje za naučnim i socijalnim radom. Njezine riječi, njezine misli poticale su na rad i najpasivnije učenike, svakome je ona umjela da stvori osnovu za rad, koji je odgovarao njegovim sposobnostima. Kako je sama voljela život, znala je da i u drugima usadi ljubav prema njemu a ujedno i nastojanje da u nj pronikne.

Istina i Dobrota bijaše njen život. Ona je umjela ne samo da nade, nego da je svuda i rasprostire. Prirodu i umjetnost je duboko ljubila, a glazba joj je bila životna potreba. Neobično prijazna sa svojom okolicom, uvijek vedra i vesela i gotovo mlada mogla je ona da u svoje saradnike ulije životnu radost i oduševljenje za rad. Jozefa Joteyko bila je ne samo velika naučna radnica, velika gradanka, nego i velika uzgajateljica.

Zagreb

Dr. Mira Vodvařka-Kočonda

Dr. Zdenka Marković u Poljskoj

Između 26 - IV i 3 - V održan je u Poljskoj kongres poljsko-jugoslovenskih liga i to u Poznanju, Gdyni, Warszawi i u Krakovu. Kongresu je prisustvovalo oko 70 osoba, većinom delegata kulturnih i prosvjetnih ustanova iz svih djelova naše države. Mogućnost proputovanja kroz cijelu skoro Poljsku sklonila i mene da odem na taj put. Bilo mi osobito milo kroz cijelo vrijeme našega puta promatrati vanredan doček i priznanje koje su Poljaci pružili dr. Zdenki Marković, neumornoj radnici na polju poljske literature i poljsko-jugoslovenskog zbliženja. Njen dolazak na kongres bio je dogadajem za najširu kulturnu poljsku javnost, koja je dokazala koliko nju cjeni i voli sa toliko ljubavi i gostoprimstva, kako se to zbilja rijetko nailazi. Tih nekoliko dana provedenih u Poljskoj bilo je dr. Zdenki Marković zasluženom nagradom za njen neumoran rad i vijerno prijateljstvo bratskoj poljskoj zemlji.

Svi poznanjski, varšavski, i krakovski dnevnici i časopisi donijeli su joj posebne članke pod naslovom »Dr. Zdenka Marković u Poljskoj,« uz njezinu sliku.

Naročito se cjeni u Poljskoj njena knjiga: Pojęcie dramatu u Wyspiańskiego. (Pojam drame kod Wyspianskiego), i ako je mnogo odličnih poljskih književnika pisalo o Wyspianskim. Eto šta piše poznanjski tjednik »Tęcza« (Duga): »Djelo Zd. Marković jest neobično temeljito a u mnogom je pogledu upravo otkrićem, te je u mnogom pretekla kritiku poljsku o Wyspianskom. Monografija jest važnom pozicijom naučnom, a ujedno je dokazom živih veza između bratskih literatura.«

Ženski časopisi donijeli su opširne članke o cijelokupnom njenom radu. Varšavski tjednik »Kobieta wspólczesna« (Savremena žena) posvetila je u svome 17 broju uz jedan općeniti članak o »Ženi srpsko-hrvatskoj« prigodom kongresa naročiti članak dr. Zdenki Marković pod naslovom: »Mili gost«. Članak svršava riječima: »Živi i aktivni intelekat te jugoslovenske literatkinje i radnice, njezine govorničke sposobnosti, a prije svega njezin iskreni i duboki osjećaj za sve što je poljsko pružili su velike usluge propagandi poljskoj. Nadajmo se da će ta treća njezina posjeta Poljskoj i opet poslužiti ideji zbliženja, kojoj je dr. Zdenka Marković ustrajna pionirka.«

Cijelo vrijeme kongresa bilo je ne koliko kratkih i svijetlih dana dostojnih visoke kulture bratskoga poljskoga naroda, lijepa stranica u životu dr. Zdenke Marković a i ostalih Jugoslovenka.

Zagreb.

Dr. med. **Bronislava Prášek.**

Književnost

Marica Vujković:

TEREZA SE OBRATILA. Roman. Subotica 1931.

G-đa Marica Vujković izdala je u vlastitoj nakladi pod gornjim naslovom 5 novela, odnosno crtica.

U prvoj noveli **„Tereza se obratila"** opisuje g-đa Vujković djevojku, koja je odgojena u najstrožem kršćanskom duhu, koja je predestinirana, da postane opatica, pa već od najranije mladosti prezire sve što se zove život, ljubav, brak. Međutim se u Terezi probude nagoni i ona zavoli kapelana, koji tu ljubav uzvraća. Bojeći se kapelan, da se ne ogriješi o dužnosti svećeničke, daje se u posleđnji čas premjestiti u neko daleko, zabitno mjesto. Nakon plača, muka, teških čežnja za srećom Tereza se odluči da zauzme mjesto svoje pokojne sestre, koja je ostavila nesretnog muža i malu nezbrinutu djecu.

U noveli **»Kasno buđenje«** opisuje Marica Vujković ženu, koja nema svijesti o vrijednosti i dobroti svog muža, nego ga usprkos činjenici, da joj on svaku najsitniju željicu spremno i uvijek s ljubavlju ispunja, svojim vječnim nezadovoljstvom, uvijek mrka, zlovoljna i nesretna, tjera u naručaj druge, nevrijedne žene. Kad je muža izgubila, spoznaje svoju krivnju. Sad je sretna, kad ga »makar samo očima može pomilovati.«

U crtici **»Osveta«** pokazuje autorica naklonost 9-godišnjeg dječaka prema odraslog djevojci i osvetu njegovu nad momkom, zbog koga se ostavljena i osramočena djevojka otrovala: a crtica **»Quod volumus, ita credimus libeter« *)** udovicu, koja očekuje, da će ju ljubljeni mladić zaprositi, a on zaprosi — njenu kćer.

U **»Slobodnoj ljubavi«** uživa oženjen muškarac sve čari slobodne, nevezane, ničim nesputane ljubavi. U času, kad ljubavnica traži brak s njime, on se vraća svojoj ostavljenoj ženi, jer slast je bila tek u slobodi te ljubavi, a kad se treba vezati, bolje je ostati kod stare veze.

Kako se iz ovog sadržaja vidi, obrađeni su svakidanji, banalni motivi, često puta obrađivani u našoj literaturi, a i u drugim literaturama. Samo kad bi se ti motivi zahvatili jakom umjetničkom rukom, kad bi autorica unijela u te probleme nova rješenja prema duhu i ukusu današnjega vremena, kad bismo, naročito u malim crticama, osjećali nešto recimo od genija Čehovljeva, onda bi ta knjiga naišla na razumijevanje i interes današnje publike.

Sentimentalna novela kao što je »Tereza se obratila« ne samo što neće zainteresovati čitaoca, nego će čitalac odbaciti knjigu izgubivši strpljivost, da sazna za sudbinu Terezine ljubavi, koja se priča u svim gradacijama, peripetijama i varijacijama **toliko razvučeno,** da je nemoguće proslijediti s interesom do kraja. Ova vrsta literature bila je prije 50 i više godina, u modi. Danas se već odavna preživjela. Marica Vujković ima, mora se priznati, izvrsno opažanje i mnogo smisla za najsuptilnije promjene duševnog života pa i stanovitu pripovjedalačku rutinu, ali te bi prednosti tek u vezi s odličnom obradom, živim tempom pripovijedanja i savršenim jezikom uvjetovale uspjeh.

Autorica posvećuje najviše pažnje ženskim licima. Dok se žensko lice prve novele osolobodilo iz domene teorije, kršćanskog odricanja, bježanja od svakog aktivnog životnog djela te »obratilo«, da iz realnog vrela života crpe zadovoljstvo i da saraduje na zdravim temeljima života, dotle žensko lice druge novele doživljava drugi obrat. Prezirala je muža i sve, što je on činio, mučila ga, htjela se rastaviti; a kad ju je muž definitivno napustio za volju druge žene vrlo sumnjive prošlosti, ona osjeti veliku ljubav prema mužu. Doživjevši potpun fijako u svom nastojanju, da opet zadobije ljubav njegovu, ona se ne ubije, kako bi se prema razvoju prilika očekivalo, nego ostaje i nadalje u kući **uz** muža, koji ju dnevno na oči cijelog svijeta vrijeđa u njenom dostojanstvu žene i majke.

Prvi tip ispoljava se u svom razvoju u pozitivnom smislu, drugi tip nosi sva obilježja slabe, mušičave, nesređene žene, koja na koncu gazi u sebi i čovjeka. I ostali ženski tipovi kreću se u tom pravcu. Unesrećena djevojka nema snage da produži život pa polazi u smrt; taština ženska vidi na svakom koraku udvarače pa biva postiđena; žena zbog materijalne koristi nastoji vezati uza se ljubavnika i t. d.

Sve te konvencionalne dogadaje, zaplete i rasplete sretamo svaki dan u životu i čitamo o njima u dnevnim novinama. O tim stvarima vrijedi pisati samo onda, ako smo kadri stvoriti umjetničko literarno djelo. Produšeni i malo vrijedni književni produkti neka radije ostanu nezapisani i neštampani. Kao feministkinje moramo naročito naglasiti zahtjev i želju, da žene izađu u javnost samo sa zrelim i vrijednim tvorevinama, koje će značiti nešto i koje će obogatiti koje mu drago granu umjetnosti. Bez jake stvaralačke snage, bez umjetničkog zahvata grade, inspiracije i fantazije, bez savršenog poznavanja jezika ne válja se latiti pera.

Treba još nekoliko riječi spomenuti glede jezika. Prvi uvjet literarnog djela jest čist, lijep i dobar jezik. U spomenutom djelu sve vrvi od provincijalizama, germanizama i drugih pogrješaka. Tu se čita: beganje, predike, bez da, namo upliv, utisak, Spasiteljovo, odlitoše, u dobu (: vrijeme), suzama mu lije noge.... i t. d., a štamparske pogrješke upravo su bezbrojne i tako neobične te izgleda, da se nije provela ni jedna korektura. Primjere kao: nesrečnica, navale mj. navelja, osećaji, koja su je uznemiravala i t. d. i t. d. kriva slova, izmijenjene slogove i slično, čitamo na svakoj stranici. Ovako štampana knjiga čini veoma neozbiljan dojam.

Zagreb.

Dr. **Slava Rastovčan.**

Izložba slika г-đице Милице Бешевић.

Од 25-X до 5-XI била је приређена у Уметничком павиљону изложба слика г-đице Милице Бешевић. На изложби је било 55 радова, од којих је већи број рађен уљем, мањи у акварелу. По мотивима највећи број је пејзаша са Приморја, и неколико портрета и мртве природе.

Иако је г-đица Бешевић већ запажена на заједничким изложбама „Јесењег салона", ипак је ова прва колективна изложба њених радова показала интенције и обим њеног рада.

Њено летошње бављење у Сплиту и околини, и нарочито у Дубровнику и околини инспирисало јој је најуспелија платна.

Поред портрета „Оца", „браћа Иве" и „Продаваца Среће" пејзаши су најбоље њене слике. Нарочито је са великим полетом хватала у најразличитијим положајима благе и разгранате маслине, које је мајсторски изражавала. Једна од најлепших слика — поред Малог Иве — јесте слика уљем „Дубровачки кровови" са потпуним складом групе што даје „праву симфонију простора."

Кад се узме у обзир њена љубав за маслине, њен полет и укус за пејзаш, њена плодност — јер је највећи део изложбе саздан летос на мору — онда се мора г-đици Бешевић честитати на високо уметничком изразу боје и простора.

*) Što želimo, u to rado vjerujemo.

Štamparija Živka Madžarevića (pređe „Tucović"), Beograd, Cara Nikole II. 3., (Stan: Prote Mateje 42), Telefon 21.129.

n 6212/76